

Supervize v oblasti uprchlictví, která je mi pracovně i osobně blízká

Vážení přátelé,

chci se s vámi podělit o své zkušenosti ze supervizí s lidmi, kteří pracují s uprchlíky a vůbec s příchozími a uvést i krátké kazuistiky. Zároveň se pokusím o sebereflexi, respektive o zvážení, jaké to je dělat supervizi v oblasti, která je mi jak pracovně, tak v srdci blízká.

Nejprve vám chci říci o mé dlouhodobé práci s uprchlíky, něco z doby minulé i ze současnosti. A to hlavně proto, že to vše je významné i pro mou supervizní práci. Od roku 1991 jsem tři roky pracovala na Odboru pro uprchlíky Ministerstva vnitra ČR. Poté - až do jara 2006 - v Poradně pro uprchlíky, převážně jako sociální pracovnice. Jezdila jsem do uprchlických táborů, kde jsem asi od roku 1999 začala pořádat ženské multikulturní skupiny a věnovala se hlavně psychosociální práci.

V současné době vedu ženskou multikulturní skupinu v Komunitním centru InBáze, které v Praze provozuje o.s. Berkat. Zde se také věnuji terapeutické práci s uprchlíky a dalšími příchozími.

Jsem členkou Výboru pro práva cizinců Rady vlády pro lidská práva. Angažovala jsem se například nedávno v protestech proti skandálním návrhům novel cizineckého a azylového zákona. Publikuji také články z této oblasti a otevřeně kritizuji restriktivní přístup, hlavně ministerstva vnitra k uprchlíkům. No a kromě jiných terapií a supervizí se věnuji i individuální supervizi lidí, kteří pracují s uprchlíky a supervizi týmů dobrovolníků z této oblasti.

Mám k tématu uprchlictví hluboký osobní vztah, daný asi také mým židovstvím a historickými pocity spříznění s jejich osamoceností, ohrožením, vyháněním, diskriminací, pronásledováním. S pocitem studu pozoruji, jak jsou u nás nevítaní a často vnímáni jako nebezpečná minorita.

Myslím, že si příchozí neidealizují, ale je mi milá a sympatická jejich vřelost, pohostinnost, odlišná kultura a temperament. Při terapiích se setkávám často s následky válečných a jiných traumat, které ve svých důsledcích a symptomech připomínají traumata lidí přeživších holocaust.

Téma uprchlictví je pro mne tak významné, že může ovlivňovat moji supervizní práci v této oblasti. Myslím, že to má své výhody i nevýhody, uvedu nejdříve některé příklady výhod.

Lidem pracujícím s uprchlíky mohu hlavně dát **podporu**, podloženou znalostí toho, jak obtížnou práci konají. Když například na supervizi přijde právnička, která je vyčerpaná jak množstvím práce, tak hlavně její naprostou beznadějností, mohu ji ocenit a sdělit jí své zkušenosti. Víím, že její práce je v naprosté většině zoufale marná, protože - například - azyl v České republice dostává jen mizivé procento žadatelů. Mohu ji povzbudit i tím, že při tak nepřející legislativě, jako je u nás, je pro tyto lidi velmi důležitý už jen ten fakt, že je někdo vyslechne a snaží se poctivě, pravdivě a fundovaně poradit v rámci možností. V konkrétní kazuistice mohu **ocenit** její lidský přístup ke klientovi. Mohu jí také říci, že během mého dlouhého působení v oblasti uprchlictví nevydrželi právníci až na výjimky v poradně déle než tři roky. A že tedy její vyhoření je adekvátní této namáhavé práci.

Jeden z právníků přišel na supervizi opakovaně s pocitem, že už musí odejít, ale nedokáže to. Brání mu odpovědnost za nedodělané případy, které se mohou vléci i roky, a proto nedokáže ty lidi nechat na holičkách. Ze své **zkušenosti** víím, jak dlouho jsem odcházela z Poradny pro uprchlíky a že jsem od problematiky uprchlictví odejít nedokázala a vlastně ani nechtěla.

Probírali jsme s oním právníkem alternativy jiného zaměstnání s tím, že rozumím velmi dobře jeho potřebě neutéci od této problematiky a věnovat se jí či podobnému tématu jinde.

Při supervizi jedné sociální pracovnice zakázka zněla: „Co dělat, když mohu uprchlíkovi říci jen „bohužel už Vám víc nemohu pomoci, budete se muset vrátit“ a on říká, že nemůže, protože nemá kam. Mohu tuto sociální pracovnici **chápat** a zároveň ji **povzbudit** v tom, že uprchlíci nejsou odkázáni jen na ni a že to, že se budou snažit se svým životem něco dělat, může být prospěšnější, než pasivní přežívání v uprchlických táborech.

Na supervizi ke mně chodí také žena, která teď vede ženskou multikulturní skupinu v uprchlickém táboře. Můžeme se spolu **podělit o radost**, když se skupiny daří. Zde mám zkušenosti největší a tak mohu i konkrétně **poradit**, jak se vypořádávat s tím, že - například - na každou skupinu chodí jiné složení žen a ještě navíc mluvících různými jazyky. Jak ženy zapojit do tlumočení, zda využít znalostí studentů, či se raději věnovat neverbální technice. Je možné se také **podělit o zlost**, když skupina není personálem v táboře vítána a **nabídnout** možnosti, jak se tomu bránit (například stížností či článkem v novinách a podobně). Mohu také **upozornit** na důležitost zachování důstojnosti migrantek, když spolu třeba v supervizi probíráme jejich reakce na darované, ale obnošené oblečení.

Speciálně při supervizi týmu dobrovolníků, kteří pomáhají uprchlíkům a příchozím třeba s výukou češtiny, mohu opravdu bohatě **zúročit** své poznatky z práce s uprchlíky, ovšem s tím, že osobní zkušenost dobrovolníků je samozřejmě ta nejcennější.

Zkusím porovnat supervizi v oblasti uprchlictví například se supervizí týmu terénních sociálních pracovnic Charity. Kromě zajímavé a velice obětavé práce i zde vyšly najevo problémy například nového zákona o sociálních službách. Podobné problémy se mi ukázaly i při supervizi praxí studentů vyšší odborné školy. Přiznám se ale, že na rozdíl od restriktivních zákonů pro uprchlíky jsem v této oblasti cítila, že ve společnosti je zřetelná snaha s chybami v tomto zákoně něco zlepšit, kdežto k legislativě týkající se uprchlíků je většinová společnost v nejlepším případě lhostejná.

Uvedu také některé nevýhody mé supervizní práce s lidmi, kteří se věnují uprchlické problematice.

Například při supervizi sociální pracovnice, která je sama bývalá uprchlice, si velmi uvědomuji, že je pro mě obtížné držet si profesionální odstup. Jsem si vědoma, nakolik si ona sociální pracovnice bere hodně ze své práce osobně. Vlastně částečně vždy znovuprožívá svůj osud. Svěří se mi například, že má vztek, když vidí, jak některý z uprchlíků naříká a ona přitom v jeho situaci nejen nefňukala, ale nesla ji statečně. V tu chvíli je to vlastně klientka a ne sociální pracovnice. Je pravděpodobné, že by se mi s ní lépe a profesionálněji pracovalo, kdyby mi její téma bylo vzdálenější. Na druhé straně, ona sama výborně zúročuje své uprchlické zkušenosti.

Dalším takovým příkladem je supervize právničky - češky, jejíž přítel je uprchlík. Při supervizi se opravdu jen velmi těžko hovoří o hranicích mezi obrovským pracovním nasazením v práci a soukromým životem. Tato mladá žena má uprchlické problémy i doma, neuteče jim a vlastně ani nemůže. Stěžuje si na korupci na cizinecké policii, stěžuje si na to, že jinak než přes „klienta“, který si mimo jiné nechává část výplaty pro sebe, její přítel sehnat práci nemůže. Rozplétat takovou všehochuť rolí pro mě opravdu není snadné. Pravda však také je, že tato právnička má ke mně důvěru a to také není při supervizi právě zanedbatelné.

Nebo jiný příklad související s přepracovaností této právničky: Je zvyklá být stále připravená řešit problémy uprchlíků, takže má neustále zapnutý mobil. Její přítel si to přitom o víkendech nepřeje. A já mohu o této hranici jen teoretizovat, neboť mám se svým mužem stejné dohady.

Přesto když hodnotím všechna pro a proti, která ovlivňují moji supervizní práci v uprchlické oblasti, převládají pro mě výhody. Ovšem za jednoho důležitého předpokladu: Musím si vše, o čem jsem právě hovořila, nestále připomínat a uvědomovat. Hlídat si hranice, odstup. Velice mi pomáhá držet se co nejpřesněji určené zakázky a často se k ní vracet.

A také si uvědomuji to hlavní:

Když si budu při supervizi hlídat profesionální odstup, tak tím budu supervidovanému opravdu prospěšná - a to i tím, že mi není uprchlické téma lhostejné.

Věra Roubalová Kostlánová

28. 11. 2007

příspěvek na Celostátní supervizní konferenci ČIS v Kralupech nad Vltavou 30.11.2007